

УДК 368:351.863

С. В. Сокол, канд. екон. наук, доц., Харківський національний університет будівництва та архітектури; **О. М. Деркач**, аспірант ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

СТРАХОВИЙ РИНОК ТА ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ЙОГО ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ

У статті досліджено основні загрози фінансовій безпеці страхового ринку. Проаналізовано індикатори таких загроз. Особлива увага зосереджена на ідентифікації зовнішніх загроз та формуванні превентивних заходів щодо їх попередження. Проаналізовано типові шахрайські дії, які спостерігаються на вітчизняному страховому ринку. Досліджено вплив фінансової глобалізації на фінансову безпеку страхового ринку.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова безпека, загрози фінансовій безпеці, шахрайські дії, фінансова глобалізація.

Постановка проблеми. Сьогодні рівень фінансової безпеки страхового ринку є важливим індикатором розвитку страхового ринку, фінансової системи та в цілому держави. Від безпечного розвитку страхового ринку та фінансового забезпечення страхових компаній залежить розвиток усіх секторів вітчизняної економіки.

Особлива роль у забезпеченні фінансової безпеки страхового ринку відводиться ідентифікації загроз та здійсненню комплексу заходів щодо їх попередження. Важливе значення для підтримки оптимального рівня фінансової безпеки має протидія шахрайським проявам на страховому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню загроз фінансової безпеки страхового ринку присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких на особливу увагу заслуговують роботи А. Віннікова [2], О. Жабинця [3], В. Адамовича [1], В. Пластуна [6] та інших.

Не вирішені раніше частини проблеми. Проведені дослідження більшості науковців зосереджені на вивченні окремих загроз і факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку та шахрайських дій з боку різних учасників даного ринку. Ґрунтовні дослідження щодо систематизації загроз фінансовій безпеці як держави, так і страхового ринку – практично відсутні. Також, аналізуючи існуючі результати досліджень у сфері фінансової безпеки та протидії шахрайським діям, слід вказати на те, що більшість науковців акцентують увагу на окремих проявах шахрайства з боку страхувальників або співробітників страхової компанії.

Метою статті є дослідження основних загроз та аналіз індикаторів загроз фінансовій безпеці страхового ринку, а також типових шахрайських дій, які спостерігаються на вітчизняному страховому ринку.

Виклад основного матеріалу. Загроза являє собою нереалізовану, проте реально існуючу можливість нанесення певного збитку суб'єкту господарювання [2]. Загрози фінансовій безпеці страхового ринку, залежно від джерел їх виникнення, можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні (з боку партнерів, конкурентів, криміналу, іноземних суб'єктів господарювання, засобів масової інформації, держави та інших іноземних держав).

У більшості випадків внутрішні загрози на страховому ринку виникають унаслідок неефективного фінансового менеджменту в межах страхових компаній, зокрема неврівноваженої тарифної політики та незбалансованого розміщення страхових резервів за напрямками та строками. Допущення помилок при розрахунку тарифної ставки може призвести до втрати конкурентних переваг компанії на ринку внаслідок необґрунтованого завищення (заниження) розміру страхової премії.

Перелік загроз фінансовій безпеці страхового ринку внутрішнього та зовнішнього характеру наведено на рис. 1.

Рис. 1. Загрози фінансовій безпеці страхового ринку

Важливим завданням страхових компаній у рамках забезпечення фінансової безпеки страхового ринку є формування збалансованих страхових портфелів, тобто необхідність залишатися фінансово стійкими навіть при настанні значних за розмірами збитків. Проблемою вітчизняного страхового ринку є те, що більшість страхових компаній відшкодовують витрати за рахунок нових страхових премій, не приділяючи значної уваги формуванню адекватних взятому зобов'язанню страхових резервів.

На певну увагу при дослідженні фінансової безпеки страхового ринку заслуговує питання ефективного розміщення коштів страхувальників, представлених у формі страхових резервів. Страхові компанії мають сформувати інвестиційний портфель таким чином, щоб вчасно та в повному обсязі виконувати взяті раніше зобов'язання перед власниками страхових полісів, унаслідок чого наглядові органи чітко регламентують напрямки розміщення активів та частки, яку повинен займати кожен вид активу в загальному інвестиційному портфелі страхової компанії. Проте вітчизняні страхові компанії не демонструють значної зацікавленості в ефективному розміщенні страхових резервів. Вони в основному тяжіють до консервативного управління інвестиційним портфелем, що можна пояснити такими обставинами: низький рівень збитковості страхованих операцій, що фактично зменшує необхідність ризикувати залученими коштами, вкладаючи їх по максимуму в банківські депозити; незначними обсягами фінансових ресурсів, які акумулюють страховики у процесі діяльності; нерозвинутість ринку страхування життя, для якого характерним є залучення коштів страхувальників на довгостроковий період (відчутно домінують компанії зі страхування майна та від нещасних випадків, які акумулюють кошти на короткострокову перспективу, і тому змушені обмежуватися високоліквідними активами).

Одним із індикаторів загрози фінансовій безпеці страхового ринку є зростання частки перестраховання у валових страхових преміях, а особливо – частки нерезидентів. Так, збільшення обсягу перестрахових операцій може призвести до погіршення платоспроможності страхових компаній та їх ємності на ринку [3]. Унаслідок цього виникає занепокоєння щодо гарантованості виплат цедента в разі настання страхового випадку, що фактично знижує фінансову безпеку як окремо взятої компанії, так і всього страхового ринку при реалізації катастрофічних ризиків.

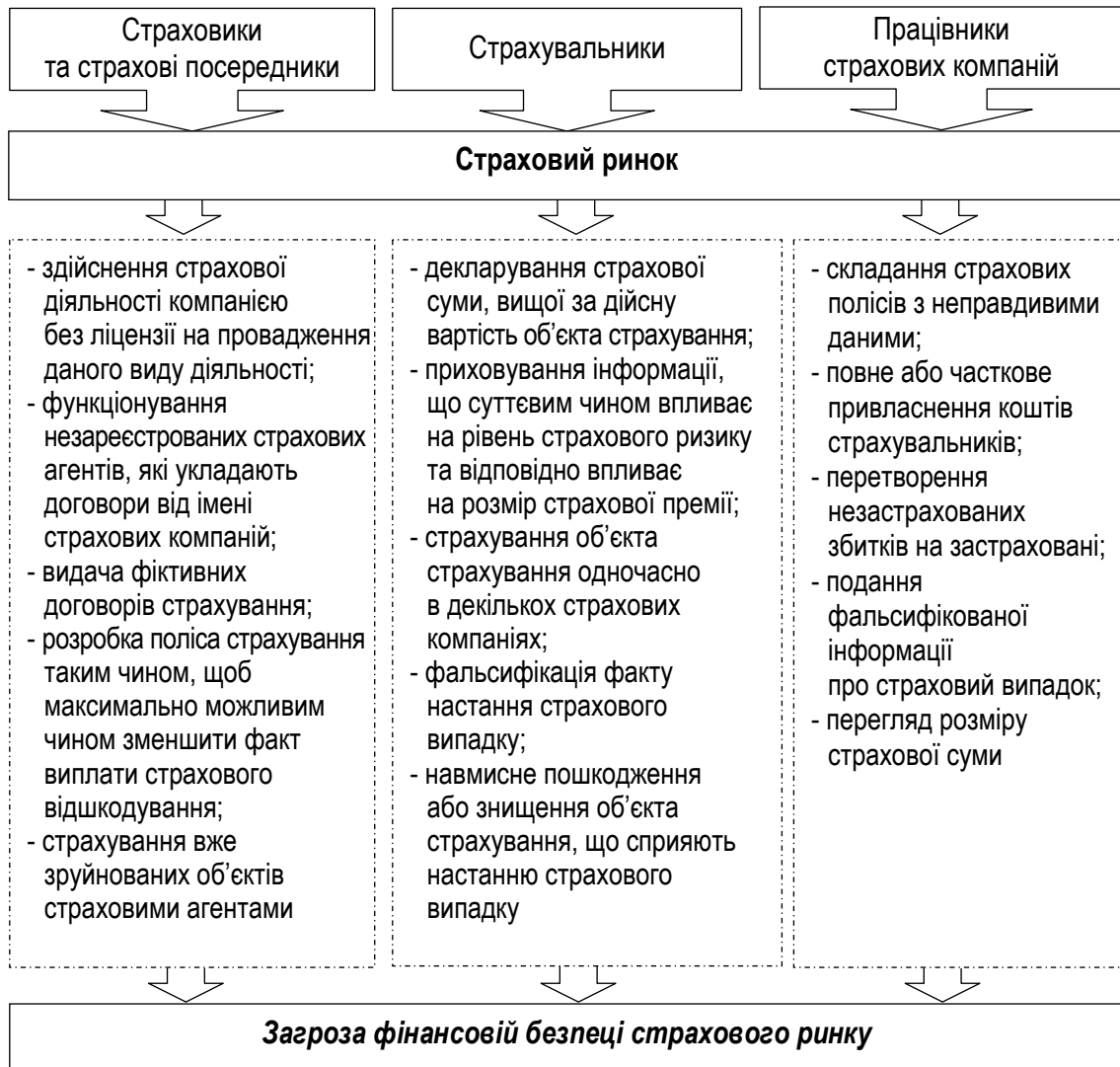
Особливої уваги потребує ідентифікація зовнішніх загроз фінансовій безпеці страхового ринку та формування превентивних заходів щодо їх попередження. Заслуговує на увагу й розгляд негативних

наслідків фінансової глобалізації для вітчизняного страхового сектору, зокрема зростання залежності від іноземного капіталу та, відповідно, загрозливий вплив світових фінансових криз на стабільність страхового ринку. Для сучасного етапу розвитку світового господарства дедалі актуальнішими стають банкрутства всесвітньовідомих компаній або виникнення труднощів у їх діяльності, валютні та боргові кризи, обвали на фондових ринках розвинутих країн світу. Унаслідок того, що на вітчизняному страховому ринку сконцентрований значний за обсягом іноземний капітал, то ймовірність спалаху фінансових криз у нашій країні є доволі значною.

Суттєвою фінансовою загрозою для страхового сектору залишається відтік капіталу за кордон. На ринку склалася ситуація, коли страхові компанії з іноземним капіталом фактично виконують функції страхових посередників, передаючи на перестраховання близько 90–95 % ризиків материнській компанії, цим самим перенаправляючи фінансові потоки за кордон. Дана ситуація властива більш для компаній зі страхування життя. Оскільки при ризиковому страхуванні разом з капіталом вивозяться ризики, а при страхуванні життя – 80–90 % довгострокового інвестиційного ресурсу та лише 10–20 % ризиків [1].

Слід відзначити чітку залежність вітчизняного страхового ринку від кон'юнктури та спекулятивних очікувань іноземних страхових компаній. Зокрема, регулюючі органи намагаються мінімізувати зазначений ризик шляхом обмеження кола компаній, з якими можна укласти договори з перестраховання. Попри заборону співпрацювати у межах перестраховання з офшорними організаціями та компаніями, країна заснування якої занесена до “чорного списку” FATF, все рівно залишається невирішеною ця проблема. Зазначимо, що загрози, викликані стрімким розвитком глобалізації, у сукупності можуть порушити як фінансову безпеку страхового ринку зокрема так і держави в цілому.

При розгляді можливих небезпек фінансовій безпеці страхового ринку слід звернути увагу на можливі шахрайські дії з боку суб'єктів страхового ринку та необхідність розробки ефективних програм боротьби з легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Шахрайство в страховому секторі має масштабний характер і набирає з кожним роком все більших обертів. При цьому злочинні дії на страховому ринку в більшості випадків направлені на максимізацію прибутку або на отримання доходу, який не буде підлягати оподаткуванню. Зокрема, страхові компанії вдаються до протиправних дій для зменшення розміру страхового відшкодування, їх працівники – для отримання власної економічної винагороди [6]. Найбільш розповсюджені схеми фінансових махінацій на страховому ринку наведено на рис. 2.

Рис. 2. Можливі шахрайські дії на страховому ринку

Фінансові аналітики оцінюють щорічні сумарні збитки від здійснення шахрайських дій на вітчизняному страховому ринку на рівні 600 млн. грн. Підраховано, що близько 16 % страхових виплат потрапляють до рук фінансових аферистів [5]. Зацікавленість у здійсненні протиправних дій економічними суб'єктами на страховому ринку зумовлена тенденцією динамічного розвитку страхового сектору, недосконалою системою державного регулювання та специфікою страхової діяльності.

Страхове шахрайство – це проблема не лише національного страхового ринку. Так, у Німеччині щороку реєструється від 9 до 11,5 тис. випадків страхового шахрайства, на які припадає близько 7–9 % усіх страхових випадків, унаслідок чого страхові компанії кожного року втрачають від 3,5 до 5 млрд. євро [4]. Страховий ринок Великобританії у 2008 р. недоотримав близько 1,9 млрд. фунтів стерлінгів, що становить 6 % від суми сплачених страхових премій [7].

Висновки. Підсумовуючи, відмітимо, що рівень фінансової безпеки страхового ринку визначається тим, наскільки ефективно суб'єкти страхового ринку можуть дієво протистояти наявним та потенційним загрозам та усувати негативні фактори впливу на функціонування страхового ринку.

Таким чином, моніторинг факторів, які аналізуються для виявлення реальних та потенційно можливих загроз, дозволяє визначити рівень фінансової безпеки страхового ринку зокрема та держави в цілому. Проте проблемою існуючих методик розрахунку рівня фінансової безпеки страхового ринку є їх фрагментарний характер і відсутність системного підходу до вибору індикаторів. У зазначених умовах постає необхідність комплексного дослідження визначеної проблеми та формування єдиного методологічного комплексу щодо забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.

Список літератури

1. Адамович В. Залучення іноземного капіталу до сектору страхових послуг України та Польщі: переваги й ризики / В. Адамович [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2004/6/20040613.html>.
2. Винников А. С. Банк России и банковская безопасность / А. С. Винников // Регион. – 1997. – № 2. – С. 19–24.
3. Жабинець О. Й. Перестраховування як один з індикаторів фінансової безпеки ринку страхових послуг / О. Й. Жабинець // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 187–192.
4. Інфострах – всі страхові компанії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infostrax.com.ua/article.php?id=278>.
5. Квятковский А. 70 % случаев страхового мошенничества в Украине приходится на автострахование [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/11/10/24/4406?hl=%EC%EE%F8%E5%ED%ED%E8%F7%E5%F1%F2%E2%EE>.
6. Пластун В. Л. Проблеми страхового шахрайства та практика його уникнення / В. Л. Пластун // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць : Випуск 254 : в 6 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Т. 2. – С. 477–488.
7. General insurance claims fraud [Electronic resource] / Association of British Insurers. – 2009. – 22 p. – Access mode : www.abi.org.uk/Publications/55680.pdf.

Отримано 25.04.2012

Summary

This article presents research the basic threats for financial security of the insurance market. The main indicators of financial security of the insurance market are analyzed. Particular attention is focused on identifying external threats for financial security of the insurance market and the measures to prevent them. Typical frauds that occur on the domestic insurance market are also analyzed. The effect of financial globalization on the financial security of the insurance market is investigated.